

ПРАВО НА МИР: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ЛЮДСЬКІ ПРАВА ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ

СІНЬКЕВИЧ Олена - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0003-1700-9768>

КВАША Олександр - студент 3 курсу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0009-0001-5882-9677>

УДК 342.1+ 342.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2024.3.33>

Статтю присвячено аналізу права на мир як права людини третього покоління та різновиду колективних прав людини, які належать усій громаді або цілій державі. Право на мир розглядають як право людства. Під час наукового дослідження використано комплекс філософських, загальнонаукових і спеціальних наукових методів.

Метою дослідження є встановлення специфічних ознак права на мир як права третього покоління людських прав. Встановлено, що забезпечення права однієї людини є гарантією дотримання прав колективних/солідарних. Глобалізація як тенденція світового розвитку XXI ст. обумовлює зв'язок права індивіда з правами всього людства. У глобалізованому світі збройні конфлікти не можуть бути ізольовані будь-якими кордонами. Запропоновано формулу: тільки забезпечуючи мир у глобальному масштабі, можна визнати, що кожна людина має гарантоване і забезпечене право на мир, життя, свободу та особисту недоторканність, повагу до гідності, власність, здорове довкілля тощо.

Право на мир визначено як природне право людини, властиве їй від народження, а будь-які нормативно-правові акти лише закріплюють це право, внутрішньо притаманне людській природі.

Після перемоги України у війні перед міжнародним співтовариством постає нагальне питання зміни системи безпеки та міжнародних органів, які мають її забезпечити. Такі зміни можуть відбутись двома шляхами: або створення нових організацій на кшталт

ООН чи Лігі націй (після першої світової війни), або кардинальна реорганізація існуючих структур. У статті підтримана ідея скасування права вето в Раді Безпеки ООН для держави-агресора російської федерації. Константовано, що без необхідних трансформацій міжнародних інституцій неможливо створити ефективну систему міжнародної безпеки у глобалізованому світі, і насамперед – забезпечити право на мир. Реальним шляхом відновлення права на мир у період російсько-української війни визначено ефективну реалізацію передбаченого статуттом ООН права держави на самооборону.

Право на мир, як і будь-яке природне право людини, має бути закріплене в Конституції України для того, щоб держава забезпечувала та гарантувала його дотримання і захист, що й запропоновано у статті.

Ключові слова: право на мир, природні права, права третього покоління, справедливість, захист прав людини, колективні права, війна, міжнародна безпека.

Постановка проблеми

Захист прав людини є однією з домінант суспільного прогресу. Світова архітектура тримається на імперативі дотримання фундаментальних прав людини, тому їх порушення означитиме руйнацію світового порядку. Отже, права людини повинні бути належним чином забезпечені як на рівні окремої держави, так і на рівні світового співтовариства. Саме право на мир може бути забезпечено насамперед

на міжнародному рівні. Тому Президент України Володимир Зеленський, толеруючи відданість держави України ідеалам миру та справедливості, ініціював проведення Глобального саміту миру у Швейцарії, який відбувся 15-16 червня 2024 року. Кожен громадянин України робить все від нього можливе для відновлення порушеного російським агресором права на Мир українського народу. Забезпечити права людини означає створити умови, за яких права людини визнаються – як державою, так і особою, та ефективно реалізуються, а за потреби, захищаються за допомогою права [1, с. 58]. У сучасному світі, охопленому збройними конфліктами та війнами, право на мир набуває все більшого значення. Всю свою історію людство прагнуло до миру. Звісно, війни відбувались раніше, тривають сьогодні (російсько-українська війна насамперед), і, очевидно, виникатимуть у майбутньому. Однак поняття миру означає не тільки відсутність війни, але й створення передумов для сталого розвитку та ефективного захисту прав людини. Без забезпечення права на мир неможливо гарантувати у повному обсязі й інші права людей. У світі, що постійно змінюється, право на мир як складова системи людських прав стає все більш актуальним та важливим, оскільки визначає не лише право людини на життя без насильства, але й втілює ідеали справедливості та гармонії, необхідні для стабільного функціонування суспільства.

Стан дослідження проблеми

Попри новизну вчені активно розвивали цю проблематику, зокрема, Р. Алексі, Д. Белов, О. Богініч, В. Головченко, М. Громовчук, Р. Кравченко, Н. Оніщенко, В. Орленко, С. Погребняк, П. Рабінович, О. Скрипнюк, М. Стефанчук та інші науковці. Водночас в умовах російсько-української війни право на мир потребує особливої уваги.

Метою дослідження є встановлення специфічних ознак права на мир як права третього покоління людських прав.

Виклад основного матеріалу

Під час аналізу національних законодавчих систем дедалі частіше використовують класифікацію прав людини, запропоновану Комісією з прав людини Організації об'єднаних націй (далі – ООН). Згідно з нею всі права людини розподіляються на три основні групи: а) загальні; б) додаткові; в) спеціальні. Зрозуміло, що перша група прав є найширшою, оскільки охоплює всі права, які мають на меті гарантувати людині умови для нормальної соціальної інтеграції і забезпечити рівну гідність з іншими людьми [2, с. 639]. На наш погляд, до першої групи слід віднести і право на мир.

Традиційну класифікацію прав людини, в основі якої лежить генераційний підхід, розробив французький науковець Карел Васак. Такий поділ прав на покоління передбачає, що перше покоління становлять громадянські і політичні права, друге покоління – соціально-економічні та культурні права, третє – колективні або солідарні права [3, с. 160].

Слід погодитись із вченими у тому, що право людини на мир є особливим правом, яке впливає з ідеї прав третього покоління. Право людства на мир потребує вивчення механізмів його захисту [4, с. 89]. Третє покоління прав людини формується після Другої світової війни. До нього належать *колективні права* (права солідарності), носієм яких виступає не окремий індивід, а група осіб (меншина, народ, нація). До таких прав відносять право на самовизначення, на користування загальною спадщиною людства, на сталий розвиток, *на мир*, на здорове і безпечне навколишнє середовище, на гуманітарну допомогу та ін. (*курсів наш. – О. С., О. К.*) [5, с. 302].

Отже, беззаперечною у вітчизняній юридичній науці є теза про те, що право людини на мир належить до третього покоління прав людини. Ідея, покладена в основу прав третього покоління, – це ідея солідарності; ця категорія прав охоплює колективні права суспільства або народів, такі як право на стабільний розвиток, мир та безпечне навколишнє середовище. Проте донині тривають суперечки щодо цієї

новітньої категорії прав. Дехто з експертів заперечує саму ідею існування таких прав людини, тому що вони «колективні» у тому значенні, що належать усій громаді або навіть цілій державі. Вони аргументують це тим, що права людини, за визначенням, належать індивідуумам і визначають область, у якій особисті інтереси мають пріоритет перед інтересами суспільства або соціальних груп [6]. Проте колектив і громада складаються з людей, а отже, якщо не забезпечити право кожного, неможливо забезпечити й право колективне.

Водночас, у наведеному запереченні є певний сенс. Цю проблему вирішує дослідниця І. Іванків, яка розмірковує над поняттям «права людства» як особливими правами третього покоління, що ґрунтуються на принципі солідарності, розвинулися з фундаментальних індивідуальних прав першого покоління. Вчена зазначає, що їх варто розглядати як логічне продовження необхідності кращого захисту загальнолюдських основоположних цінностей, які є необхідними для існування людства та його розвитку [7, с. 9]. Згідно авторській концепції до прав людства входять три складових: *право на мир*, право на здорове довкілля та право на сталий розвиток.

Слід визнати, що саме глобалізація пов'язує права індивіда з правами всього людства. Цей зв'язок проявляється, насамперед, у залежності прав людини і глобальних проблем сучасності.

Звісно, глобалізація є об'єктивно зумовленим процесом, прогресивним чинником розвитку сучасного світу. Глобалізація – (франц. та англ. global – загальний, всесвітній, від лат. globus – куля) – економічні, торговельні, фінансові, технологічні, політичні, соціальні, трудові, інформаційні та інші процеси, що мають глобальний масштаб і планетарний характер [8]. Відповідно слід погодитись, що у глобалізованому світі збройні конфлікти не можуть бути ізольовані кордонами держав чи окремих територій, оскільки держави, які навіть не є сторонами конфлікту, відчувають наслідки цієї ситуації: економічні проблеми, вплив мігрантів, міжнаціональні конфлікти,

а також проблеми в комунікації. Відтак, І. Іванків відповідним суб'єктом права на мир визнає людство, оскільки *«тільки забезпечуючи мир у глобальному масштабі, можна визнати, що кожна людина має також забезпечене право на мир»* [7, с. 69]. Зважаючи, що російсько-українська війна не лише негативно вплинула на європейську економіку, а й загрожувала настанням голоду у країнах Африки, слід по-іншому підійти до запропонованого логічного ланцюга: тільки забезпечуючи мир у глобальному масштабі, можна визнати, що кожна людина має гарантоване і забезпечене право на мир, життя, свободу та особисту недоторканність, повагу до гідності, власність, здорове довкілля тощо.

Сьогодні кожен українець, як ніхто інший, розуміє усю значущість права на мир. Війна з росією триває понад 10 років, тому дітям, народженим в Україні після 2014 року, не було забезпечено таке право жодного дня. У цьому контексті право на мир не є абстрактною ідеєю, а стало життєвою необхідністю для населення, яке стикається з руйнуванням і загрозою власній безпеці щоденно.

Наведемо дуже влучний відомий латинський вислів «*Si vis pacem, para bellum*» (лат. – «Якщо хочеш миру, готуйся до війни»). Він показує, що для забезпечення миру та безпеки потрібна така якісна підготовка і таке озброєння, щоб жодна держава не ризикнула вчинити акт агресії. Україна, захищаючи свою територіальну цілісність та суверенітет, відстоює право на мирне існування не лише свого народу, а й народів Європи. Із самого початку війни (2014 рік) Україна постійно демонструвала свою відданість ідеалам миру та добросусідства, наполягаючи на припиненні агресії. У системі прав людини право на мир вимагає не лише відсутності військових конфліктів, але й активних заходів з попередження конфліктів, врегулювання суперечок шляхом переговорів та забезпечення соціальної справедливості. Отже, аналізований латинський вислів акцентує увагу на важливості активної підготовчої оборонної діяльності для забезпечення миру та визначає, що для забезпечення миру необхідна така

боездатність збройних сил та суспільства у цілому, щоб ворог не наважився застосувати силу, побоюючись поразки на полі бою.

Розгляд проблеми забезпечення права людини на мир потребує з'ясування змісту понять «мир» та «право». У тлумачних словниках української мови «право» визначається як система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки [9, с. 860] та «мир» як відсутність збройної боротьби між двома або кількома народами, державами; протилежне війна [9, с. 187]. Отже, право і мир – взаємозалежні слова. Правова система створює умови для мирного співіснування та вирішення конфліктів, що, у свою чергу, сприяє зміцненню миру і стабільності у суспільстві та міжнародному співтоваристві. Для дослідження феномену «мир» у 1958 р. було утворено Інститут дослідження миру в Осло, який був одним з перших сучасних центрів вивчення даної проблематики [10, с. 107]. Важливим стало прийняття у 1965 році Декларації про поширення серед молоді ідеалів миру, взаємоповаги і взаєморозуміння між народами [11].

Слід визнати, що прагнення миру є іманентною властивістю як кожної окремої людини, так і кожного суспільства, і людства загалом. «Іманентний» означає властивий природі самого предмета або явища, внутрішньо притаманний їм [12, с. 787]. Тому право на мир є природним правом людини, даним їй від народження, а будь-які нормативно-правові акти лише закріплюють це право, внутрішньо притаманне людській природі. Мир є однією з фундаментальних цінностей сучасного світу, і прагнення зберегти його є найважливішим завданням суспільства. Право на мир як природне і абсолютне повинно бути безумовно забезпечено Конституцією України, про що мова піде далі.

Довгий час вважалось, що вже існує міжнародна система безпеки, яка була започаткована 24 жовтня 1945 року після перемоги антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні над фашистською Німеччиною, із створенням Організації Об'єднаних Націй. Частина перша статті 1 Статуту ООН проголошує, що організація переслі-

дує мету – підтримання міжнародного миру та безпеки, і для реалізації цієї мети має приймати ефективні колективні заходи для попередження та усунення загрози миру і придушення актів агресії або інших порушень миру та проводити мирними засобами у відповідності з принципами справедливості і міжнародного права, вирішення міжнародних спорів або ситуацій, які можуть призвести до порушення миру (*курсив наш* – О. С., О. К.) [13]. Проте російське вторгнення на територію суверенної України розвіяло, як виявилось, міф про колективну безпеку та наявність запобіжників щодо відновлення нових світових загроз на кшталт фашизму. Тому сьогодні ми переживаємо всі наслідки бездіяльності міжнародних органів та слабкості світового правопорядку, що обумовило недосягнення основної мети, проголошеної у ст. 1 Статуту ООН, і поширення рашизму. Однак чи відбулося це лише у 2022 році або у 2014 році із початком агресії росії проти України? На наш погляд, ще раніше – принаймні з 2008 року, коли росія вторглась на територію Грузії. Світові лідери належним чином не відреагували на порушення з боку росії міжнародного права, використовуючи тактику умиротворення агресора. І це призвело до повномасштабної війни на території України, коли уже майже три роки одна з європейських столиць – місто Київ зазнає чи не щоденних ракетних обстрілів. Отже, система міжнародної безпеки зазнала фіаско. І очевидно, що після перемоги України, перед міжнародним співтовариством постане нагальне питання зміни системи світової безпеки та міжнародних інститутів, які мають її забезпечити. Або це буде створення нових організацій на кшталт ООН чи Лігі націй (після Першої світової війни), або кардинальна реорганізація існуючих структур. До прикладу, слід скасувати право вето в Раді Безпеки ООН, яким наділена росія, яка не раз відкидала проекти змістовних резолюцій ООН по Україні. У будь-якому разі без необхідних трансформацій міжнародних інституцій не може йтися про систему міжнародної безпеки у глобалізованому світі.

У цьому контексті доречно звернутись до такої суміжної категорії як «право на

безпеку», яке розглядається як інтегральне поняття, чим і зумовлена значна кількість прав, які його конкретизують – право на безпечне довкілля, право на якісну продукцію, право на мир, право на справедливі закони тощо, але найчастіше право на безпеку пов'язується з правом на життя [14, с. 30]. Богуцький П. П. також зазначає, що можливість і здатність держави забезпечити право людини на безпеку, а отже на безпечні умови життєдіяльності та добробут, дозволяють дійти висновку про спроможність держави реалізувати зовнішні й внутрішні функції загалом, що безумовно стає підтвердженням суверенітету держави у правових стратегічних комунікаціях міжнародного та національного значення [15, с. 202]. Таким чином, суб'єктом конституційного права на безпеку є будь-яка людина незалежно від громадянства, віку, статі, національної або будь-якої іншої приналежності, а також стану психічного і фізичного здоров'я, соціально-психологічних якостей. Однак суб'єктами права на безпеку можуть бути визнані не тільки окремі особи, але й їх спільності. Подібний підхід до поняття суб'єкта права на безпеку є доцільним при аналізі міжнародного аспекту даного права, що розглядається в якості права на мир і безпеку [16, с. 55].

Найбільш суворим видом юридичної відповідальності за порушення безпеки людини є кримінальна. Кримінальний кодекс України містить положення, що встановлюють відповідальність за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Міжнародне співтовариство зобов'язано надати допомогу українській системі кримінальної юстиції у притягненні усіх винних у злочинах на території України до кримінальної відповідальності, адже вчинені воєнні злочини є загрозою не лише для безпеки нашої держави, але й – світової безпеки. Відповідно відновлення права на мир для українських громадян не можливе без засудження до реальних термінів позбавлення волі усіх міжнародних злочинців, які на території України вчиняли воєнні злочини. Вчені відзначають, що з огляду на активний розвиток міжнародних

судових органів у майбутньому буде запропонований ефективний судовий захист прав людства [7, с. 89].

Очевидно, що створена після Другої світової війни *система колективної безпеки* не змогла забезпечити право людства як *колективного утворення* на мир. Тому в контексті російсько-української війни і порушення росією прав українців на мир очевидним є те, що відновлення права на мир на цьому етапі ескалації насильства може забезпечити лише передбачене статуту ООН право держави на самооборону.

Один із основоположників сучасного міжнародного права Гого Гроцій у 1625 р. написав свій головний твір «Про право війни і миру», який не втрачає своєї актуальності і сьогодні. Дослідження питань війни і миру Гроцій здійснює також з погляду природного права, розпочинаючи з питання, чи може бути війна справедливою і чи дозволено коли-небудь воювати. На думку вченого, первинними спонуканнями природи є почуття самозбереження, власного блага, уникнення загибелі (Марк Тулій Ціцерон), збереження ества, дотримання усього, узгодженого з природою, і уникнення. ... здоровий розум і природа суспільства забороняють застосування не всякого насильства, а лише такого, яке несумісне із самим суспільством, яке порушує чуже право, оскільки суспільство має мету забезпечити користування своїми надбаннями кожному загальними силами і за загальною згодою [17, с. 18-19]. Г. Гроцій визначив право похідним від людської природи. В основі своїй це – природне право, і навіть Бог не може його спростувати, оскільки цим спростуванням заперечувалася б створена ним самим природа людини [18, с. 31].

У контексті справедливої війни і права на мир виникає необхідність дослідження права на життя та його самозахист/самооборону. Представники філософсько-правової школи природного права дійшли таких висновків: право людини на життя є невідчужуваним, наданим самою природою правом, яке має кожна людина від народження, що випливає з належності до людського роду; держава повинна визнавати це право

за кожною людиною, бути лише владою, що закріплює право на життя у формі законодавчих актів; невід'ємною складовою права на життя є право людини на самозахист; кожна людина має право на захист свого життя, і здоров'я, чи охороняються та захищаються ці блага державою; самозахист є універсальною категорією, що поєднує в собі право кожної людини власними силами боронити своє життя та здоров'я, та право на захист власного майна і житла [19, с. 10]. Отже, право на життя є природним, водночас закріплене в Конституції України. Те саме стосується і права на самооборону. Кожна людина має право на самозахист свого життя, якщо його існує реальна загроза для нього. Відповідно кожна держава має право на самооборону, якщо її існуванню загрожує небезпека.

Національна кримінально-правова доктрина стоїть на тому, що у стані необхідної оборони відбувається зіткнення «права з неправом» [20, с. 68], а тому допустимим є захист менш цінного блага шляхом заподіяння шкоди більш цінному благу того, хто є джерелом «неправа». І знов слід наголосити на ситуації російсько-української війни – відбувається протистояння права з «неправом», і тому Україна має право на самооборону.

Зважаючи на вищенаведене, право на мир слід розглядати і в контексті права на життя. Основними напрямками держави щодо охорони життя мають бути: а) миролюбна зовнішня політика, тобто відмова від війни; б) заборона використання ядерної зброї та іншої зброї масового знищення; в) боротьба з тероризмом; г) боротьба із злочинністю. Пропонується закріпити в Конституції України принцип відмови від війни, від загрози або застосування збройної сили. Важливо, особливо зважаючи на події, що відбуваються зараз в Україні, уточнити цей принцип положенням про те, що допускається вступати у війну, якщо тільки Україна зазнала нападу або перебуває в такій небезпеці, коли зволікання недопустиме [21, с. 191]. На наш погляд, ці положення та вимоги охоплюються правом на мир. Це детерміновано також тим, що право на життя – це право, що нале-

жить до прав першого покоління, тоді як право на мир – третього.

Наведемо приклад із практики Європейського суду з права людини (далі ЄСПЛ). У справі «Умаєва проти росії» (Umayeva v. russia) [22]. Вітчизняні науковці детально аналізують цю справу. Заявниця проживала у будинку в м. Грозний, який був зруйнований російськими військовими. Вона залишалася в підвалі одного з будинків, коли мешканці були повідомлені через гучномовець у військовому гелікоптері, що наступного дня буде їхній останній шанс залишити місто через гуманітарний коридор. Коли група втікачів проминула російський військовий пост, прямуючи так званим «безпечним коридором», вони потрапили під обстріл артилерії і снайперів. Заявниця отримала кулеві поранення в праву руку, обидва стегна і ліву колінну чашечку. Унаслідок отриманих травм вона стала частково непрацездатною і могла ходити тільки з великими труднощами. Кримінальне розслідування її справи не дало жодних результатів. ЄСПЛ визнав росію відповідальною за невибірковий обстріл федеральними військовими силами цивільних осіб, які намагалися втекти з Грозного, порушуючи у такий спосіб право на життя, але як вже раніше зазначалося, ЄСПЛ через право на життя захищає також право на мир, яке не закріплене в ЄКПЛ прямо, проте порушення якого тягне порушення права, закріпленого у Конвенції [4, с. 89]. Подібних випадків під час агресії росії проти України чимало.

Отже, як наголошувалось вище, будь-яке природне право людини має бути закріплене в конституції для того, щоб держава забезпечувала і гарантувала його дотримання і захист. Тому, на наш погляд, Верховна Рада України повинна розглянути внесення до Конституції України норми про право на мир. Ця новела стане важливим кроком у закріпленні цінностей миру та стабільності на найвищому державному рівні. Включення права на мир до Конституції України підкреслить зобов'язання держави перед своїми громадянами щодо забезпечення їх мирного існування. Це право гарантуватиме, що зусилля у сфері

попередження конфліктів, захисту прав людини та забезпечення соціальної справедливості будуть пріоритетом державної політики.

Після перемоги над росією таке конституційне право українців як право на мир символізуватиме нову еру для України, де мир і безпека стануть основою для подальшого сталого розвитку та процвітання. Закріплення права на мир у Конституції також посилить міжнародний авторитет України, демонструючи її прихильність до принципів мирного врегулювання конфліктів та дотримання прав людини.

Звісно, можна поставити під сумнів досяжність права на мир у сучасному, надто мілітаризованому, світі. Однак складність забезпечення того чи іншого права людини ніколи не зупиняла і не може зупинити зусилля міжнародної спільноти у пошуках шляхів реалізації прав людини. Відповідно і право на мир потребує в подальшому детального вивчення та розробки концепцій захисту миру та прав людини для забезпечення його у якомога більшій кількості держав світу та міжнародних відносинах загалом.

Збереження і розвиток нашої країни в умовах війни і миру – це збереження і розвиток України як цивілізаційного суб'єкта в геополітичному, демографічному, економічному й духовно-культурному вимірах, а не лише відстоювання наших кордонів. Своєю героїчною боротьбою проти росії Україна довела, що вона як цивілізаційний суб'єкт сьогодні потрібна всьому демократичному світу в його протистоянні з неототалітаризмом [23, с. 17]. Тому місія України у ХІХ столітті – бути взірцем для світового співтовариства у тому, як держава повинна відстоювати право на мир у війні проти військової агресії.

Висновки

Право на мир відноситься до прав людини третього покоління, або ж його називають правом людства. Немає підстав для заперечення ідеї існування таких колективних прав людини, оскільки вони належать усій громаді або державі в цілому. Адже колектив, громада і держава складаються з окремих особистостей. Якщо не

забезпечити права кожного, не можна й забезпечити права колективні/солідарні. Цей висновок підтверджується тим фактом, що глобалізація як тенденція світового розвитку ХХІ ст. обумовлює зв'язок права індивіда з правами всього людства. У глобалізованому світі збройні конфлікти не можуть бути ізольовані будь-якими кордонами. Запропоновано формулу: лише забезпечення миру у глобальному масштабі може забезпечити кожній людині гарантоване право на мир, життя, свободу та особисту недоторканність, повагу до гідності, власність, здорове довкілля тощо.

Право на мир є природним правом людини, властивим їй від народження, а будь-які нормативно-правові акти лише закріплюють це право, яке внутрішньо притаманне людській природі.

Система міжнародної безпеки зазнала фіаско. І очевидно, що після перемоги України перед міжнародним співтовариством постане нагальне питання зміни системи безпеки та міжнародних органів, які мають її забезпечити. Або це буде створення нових організацій на кшталт ООН чи Лігі націй (після першої світової війни), або кардинальна реорганізація існуючих структур. Слід скасувати право вето в Раді Безпеки ООН, яким ще й досі наділена держава-агресор російська федерація. У будь-якому разі без необхідних трансформацій міжнародних інституцій не може йтися про ефективну систему міжнародної безпеки у глобалізованому світі, і насамперед – про забезпечення права на мир. Реальним шляхом відновлення права на мир у період російсько-української війни вважаємо ефективну реалізацію передбаченого статуту ООН права держави на самооборону.

Право на життя охоплюється правом на мир. Це детерміновано також тим, що право на життя – це право, що належить до прав першого покоління, тоді як право на мир – новітнього третього покоління.

Право на мир, як і будь-яке природне право людини, має бути закріплене в Конституції України для того, щоб держава забезпечувала і гарантувала його дотримання і захист. Такий законодавчий крок підкреслить зобов'язання та відповідальність

української держави перед своїми громадянами щодо забезпечення та підтримки миру, а також посилить міжнародний авторитет України, демонструючи її прихильність до принципів мирного врегулювання конфліктів та дотримання прав людини.

Література

1. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення : монографія. Київ, 2011. 330 с.
2. Щербай І. Поняття та сутність прав людини. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. № 1. 2023. С. 636-640.
3. Балібрух Н.Б. Класифікація прав людини за Карелом Васаком. *Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід*: мат. наук-практ. конф. (м. Львів, 30 квіт. 2015 р.). 2015. С. 160-163.
4. Переш І. Є., Барна О. Право на мир в системі прав людини. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 12. С. 86-90.
5. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Петришин, С. Погребняк, В. Смородинський та ін.; за ред. О. Петришина. Харків: Право, 2014. С. 368 с.
6. Еволюція прав людини. Компас. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/web/compass/the-evolution-of-human-rights>
7. Іванків І. Б. Права людства. Монографія. Київ: Ваїте, 2020. 158 с.
8. Енциклопедія сучасної України: URL: <https://esu.com.ua/article-3044>
9. Новий тлумачний словник української мови: в 3 т. / [уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко]. [2-е вид., виправ.]. Київ: Видво «АКОНІТ». Т. 2: К–П. 2008. 926 с.
10. Ковальський Г.Є. Концепція миру в світлі війни на сході України. *Схід*. Вип. № 2 (154). 2018. С. 107. URL: file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/Skhid_2018_2_16.pdf
11. Декларація про розповсюдження серед молоді ідеалів миру, взаємоповаги та взаєморозуміння між народами від 7 грудня 1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_289#Text
12. Новий тлумачний словник української мови: в 3 т. / [уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко]. [2-е вид., виправ.]. Київ: «АКОНІТ», 2008. Т. 1: А–К. 928 с.
13. Статут Організації Об'єднаних Націй URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
14. Вовк В.М. Право на безпеку як фундаментальне право людини. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 1 С. 27-30.
15. Богуцький П.П. Теоретичні основи становлення і розвитку права національної безпеки України: дис. докт. юрид. наук. Київ, 2020. 410 с.
16. Васьковська В. П. Право людини на безпеку та конституційно-правовий механізм його забезпечення: дис. канд. юрид. наук. Дн-к, 2006. 224 с.
17. Заєць А. П. Ідеї природного права у творчості Гуго Гроція. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Том 200. Юридичні науки. С. 16-20.
18. Заїнчковський М. Л. Права людини як новоевропейський філософський та політико-правовий феномен : дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2003. 178 с.
19. Гориславський К. О. Право людини на самозахист життя і здоров'я від неправних посягань : [монографія]. Сімферополь : ВАТ «Сімферопольська міська друкарня (СГТ)», 2007. 160 с.
20. Бажанов М. І. Кримінальне право України. Загальна частина: [Конспект лекцій]. Дніпропетровськ: Пороги, 1992. 167 с.
21. Кожан В. В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження: дис. канд. юрид. наук. Львів, 2016. 229 с.
22. Case of Umayeva v. Russia: URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:\[%22Umayeva%20v.%20russia%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22\]UDGMENTS%22\],%22itemid%22:\[%22001-90029%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22fulltext%22:[%22Umayeva%20v.%20russia%22],%22documentcollectionid%22:[%22]UDGMENTS%22],%22itemid%22:[%22001-90029%22]})
23. Збереження і розвиток України в умовах війни і миру: національна доповідь. НАН України. Київ, 2024. 220 с.

SUMMARY

The article is devoted to the analysis of the right to peace as a third-generation human right and a type of collective human rights that belong to the entire community or the entire state. The right to peace is seen as a human right. A complex of philosophical, general scientific and special scientific methods was used during the scientific research.

The purpose of the study is to establish specific features of the right to peace as a right of the third generation of human rights. It has been established that ensuring the right of one person is a guarantee of compliance with the rights of collective/solidarity. Globalization as a trend of world development in the 21st century conditions the connection of the right of the individual with the rights of all mankind. In a globalized world, armed conflicts cannot be isolated by any borders. A formula is proposed: only by ensuring peace on a global scale, it is possible to recognize that every person has a guaranteed and secured right to peace, life, liberty and personal integrity, respect for dignity, property, a healthy environment, etc.

The right to peace is defined as a natural human right inherent in it from birth, and any normative legal acts only consolidate this right, which is intrinsic to human nature.

After Ukraine's victory in the war, the international community will face the urgent question of changing the security system and the international bodies that must ensure it. Such changes can take place in two ways: either the creation of new organizations such as the UN or the League of Nations (after the First World War), or a radical reorganization of existing structures. The article supports the idea of canceling the veto right of the UN Security Council for the aggressor state of the Russian Federation. It was established that without the necessary transformations of international institutions, it is impossible to create an effective system of international security in the globalized world, and first of all, to ensure the right to peace. The real way to restore the right to peace during the Russian-Ukrainian war is the effective implementation of the state's right to self-defense provided for by the UN Charter.

The right to peace, like any natural human right, must be enshrined in the Constitution of Ukraine in order for the state to ensure and guarantee its observance and protection, as proposed in the article.

Key words: right to peace, natural rights, rights of the third generation, justice, protection of human rights, collective rights, war, international security.